

Sixten

En filmhandledning
utgiven av Film & Publik, Svenska Filminstitutet
Text: Klas Viklund

Åldersrekommendation: Grundskolan

Den här handledningen vänder sig till dig som ska se och diskutera den svenska filmen "Sixten" tillsammans med en grupp elever på grundskole- nivå. Berättelsen aktualiserar frågor kring familjerelationer och kärlek. Filmen bygger på en bok av Ulf Stark och ger därmed en utgångspunkt för ett samtal om förhållandet mellan bok och film, samtidigt som den inspirerar till fördjupade studier av Ulf Starks författarskap.

Filmens handling

Tioårige Sixten bor med sin ensamstående pappa i en lägenhet i en förort till Stockholm. Pappan arbetar som chaufför på nattbussarna. Mamman lever med en ny man i Danmark. Sixtens pappa oroar sig ofta för sin son.

På nätterna stannar han ibland med bussen vid en telefonkiosk för att ringa hem och kontrollera att allt är väl. Sixten försöker ta hand om sin ängsliga pappa: "Det gäller att hålla honom lugn på alla möjliga sätt. Äta bra och skratta mycket", säger Sixten.

Hemma hos Sixten och hans pappa är tvättmaskinen i badrummet sönder sedan tre veckor tillbaka. Alla rena kläder börjar ta slut. Det är i början av juni och de enda kläder som Sixten har kvar att sätta på sig är en urvuxen Helly-Hansen-tröja och ett par skidbyxor.

I skolan trakasseras Sixten av de tre klasskamraterna Bobbo, Arne och Mikael. Klassen övar på sånger inför skolavslutningen och Bobbo retar Sixten för vinterkläderna. När fröken frågar varför Sixten har vinterkläder på sig, ljuger Sixten ihop en historia om att han provar kläderna därför att han ska följa med sin mamma till Grönland under sommarlovet.

Efter skolan får Sixten stryk av Bobbo och hans gäng. Sixten kommer hem bläslagen. För att inte oroa sin pappa väljer Sixten att inte berätta om bräket. Sixten drar till med en lögna om hur han skadats under en fotbollsmatch.

Sixtens bästa vän heter Jonte. Han jobbar som hjälpreda åt en blind man som driver en jourbutik med videouthyrning. Där lånar Jonte olika kärleksfilmer som han och Sixten tittar på. De ser en samlagsscen från den svenska sexualupplysningsfilmen "Ur Kärlekens språk" (1969) samt en romantisk sekvens ur Bo Widerbergs "Elvira Madigan" (1967).

Jonte förstår att Sixten har problem med sin oroliga pappa

och säger att Sixtens pappa borde skaffa en fru: "Så att han får annat att tänka på..." Inspirerad av Jontes idé om en fru, försöker Sixten att efter skolavslutningen para ihop sin pappa med skolfröken. Men fröken är inte intresserad.

Sixtens klasskamrat Emma är förtjust i Sixten. En av sommarlovet första dagar gör de sällskap till en badplats där de blir jagade av Bobbo och hans gäng. Men Sixten och Emma lyckas undgå förföljarna genom att rusa upp i hoppornet och kasta sig i vattnet från högsta avsatsen.

Jonte visar tidningarnas kontaktannonser för Sixten och förklarar hur enkelt det är att få kontakt med en lämplig kvinna genom att svara på en annons. Sixtens pappa ska just fylla 39 år och Sixten beslutar sig för att ge bort en fru till pappan. Sixten får hjälp av Jonte att svara på en kontakt-annons. De stämmer möte med den utvalda kvinnan på en biograf som visar "Tarzan - The Ape Man" (1932) med Johnny Weissmüller som Tarzan. Biografen har nummerade platser. De köper två biljetter. Den ena skickar de till kvinnan, den andra biljetten ger de Sixtens pappa i födelsedagspresent.

Sixten och Jonte följer efter Sixtens pappa till biografen. Där får de se hur kvinnan från kontaktannonsen gör entré något försenad. Kvinnan sätter sig bredvid pappan. Hon börjar konversera och uppträda mycket närgånget. Sixtens pappa förstår inte hennes inviter, utan reser sig och går.

Sixten får en ny cykel av sin pappa: en tjejcykel! Sixten tycker inte om den, men håller god min. Sixten och hans pappa gör en cykeltur till en kohage där Sixtens pappa råkar hamna rakt i en koskit. Problemet med den trasiga tvättmaskinen aktualiseras för Sixtens pappa.

Sixten, Jonte och Emma plankar in på en på drive-in bio där de ser den svenska filmen "Montenegro" (1981). Filmen innehåller en danssekvens som slutar i en het filmkyss som varar i flera minuter.

Sixten och Jonte gör ett nytt försök med kontaktannonserna. I en av tidningarnas annonser hittar de signaturen "Dancing Feet": En 35-årig tjej som söker en tokig kille som kan få henne att dansa och skratta. Sixten och Jonte skriver ett brev till kvinnan och de får svar omgående. Sixten ringer upp kvinnan och talar med förständig röst. De kommer överens om att träffas i lägenheten hemma hos Sixten och hans pappa på kvällen nästa dag.

Sixten får hjälp av Jonte och Emma att handla och tillaga en middag. Pappan kommer hem och innan Sixten hunnit förklara omständigheterna kring den besvarade kontaktannonseren dyker "Dancing Feet" upp. Hon heter Anna. Den oinvigde pappan tror till en början att Anna är tvättmaskins-reparatören, som han ringt upp efter att ha läst en annons i en tidning. Missförståndet klaras upp och efter att ha ätit middag tillsammans tar pappan med Anna, Sixten, Jonte och Emma på en tur i sin buss.

Sixten och hans pappa

Även om alla inte lever samma liv som Sixten och hans pappa är det lätt att känna igen sig i filmen om Sixten. Inled gärna samtalet efter filmen med en stunds personlig eftertanke. Uppmuntra eleverna att samla sina tankar kring en central scen i filmen som gjort starkt intryck på dem. Be dem fundera över varför de valde just den scenen. Kunde de känna igen sig i filmen? Fanns det scener som lockade till skratt? Var det något i filmen som var svårt att förstå? Att ägna några minuter åt denna personliga förberedelse gör att alla i gruppen lättare kan ta aktiv del i samtalet.

* Sixten har det inte lätt med sin oroliga pappa. Sixten vill inte berätta för pappan att han trakasseras i skolan och han vill inte berätta för fröken varför han tvingas ha vinterkläder på sig. Finns det andra situationer där Sixten försöker lägga verkligheten till rätta genom att göra vad som förväntas av honom (t.ex. i samband med frukosten eller när Sixten och Jonte hoppar på gatan på väg till skolan). Varför vill inte Sixten berätta om sina problem för pappan eller fröken? Vad skulle de vuxna eventuellt kunna hjälpa Sixten med? Finns det någon annan i Sixtens närhet som Sixten har förtroende för och som är Sixten till hjälp? Vad betyder Jonte för Sixten?

* Fundera över om ni tycker Sixten gör rätt eller fel när han själv ensam försöker ta ansvar för allt som händer honom, utan att anförtro sig till vare sig pappan eller fröken. Har vuxna rätt att få veta allt, eller måste man ibland få behålla viktiga saker för sig själv?

Ibland kan det kännas fel att berätta om viktiga saker för föräldrar eller lärare. Behöver man då råd kan man ta kontakt med skolpsykologen eller ringa barnens hjälptelefon hos BRIS – Barnens Rätt i Samhället, telefon 020-91 00 91. Samtalet kostar bara en markering, varifrån man än ringer.

Att vara förälder

Sixtens pappa inser inte att han är pappa åt en son som egentligen vill klara sig själv. Under hela filmen behandlar pappan sin son som om Sixten vore yngre än han i själva verket är: Pappan ringer hem mitt i natten för att höra om Sixten sover. Han knackar på toadörren och undrar om Sixten är dålig i magen. Han lägger kramdjuret tillrätta vid Sixtens sängkant. Han ger Sixten en tjejcycel, för att inte Sixten ska slå i pungen om han cyklar omkull.

* Diskutera hur man får sina föräldrar att upphöra med att behandla en som ett småbarn. Sixten försöker freda sig mot

pappans omsorger genom att para ihop sin pappa med en fru, för att pappan ska få annat att tänka på. Finns det andra sätt? Kan man prata med sina föräldrar om detta – eller är man alltid ett barn inför sina föräldrar, oavsett hur gammal man är?

Vår bild av kärlek

"Det här är kärlek!", säger Jonte till Sixten när de tillsammans tittar på en samlagsscenen ur den svenska sexualupplysningsfilmen "Ur Kärlekens språk". Använd de olika filmcitaten i "Sixten" som utgångspunkt för en diskussion om vad kärlek är och hur kärlek beskrivs på film, i böcker, reklam och andra bilder. Försök beskriva vilka bilder, symboler och färger som är förknippade med kärlek och romantik – och varför det är så.

* Varifrån hämtar vi våra föreställningar om vad kärlek är? Vilken roll spelar filmer, TV-program, böcker, tidningar och reklam? Fundera över om killar och tjejer ibland hämtar kunskap från olika håll och vad det i så fall betyder när en kille och en tjej inleder ett förhållande?

* Ett klassiskt exempel på hur man brukar beskriva romantiska stämningar på film finns i Bo Widerbergs kärleksmelodram "Elvira Madigan" som Sixten och Jonte ser på video. Försök att minnas hur filmcitaten såg ut och vilka grepp som användes för att uttrycka en romantisk atmosfär. (I filmcitaten får vi se skådespelarna Thommy Berggren och Pia Degermark på en äng. Bilderna är fotograferade i ett skimrande motljus, linsen är softad, film-sekvensen visas i slowmotion och presenteras med ljuv musik.) Diskutera varför romantiska möten på film ofta skildras på det sättet och vad som skulle hända med scenens innebörd om vi bytte miljö och uttryck.

Att bli ihop

Att möta någon som man tycker om och som man kan dela vardagen med är viktigt för både barn och vuxna. I filmen "Sixten" griper Sixten och Jonte in för att para ihop Sixtens pappa med en ny fru, samtidigt som Sixtens klass-kamrat Emma gör olika försök att visa sitt intresse för Sixten.

* Vilka ritualer känner ni till kring detta att bli ihop. Att fråga chans, att gå ut och dansa, att annonsera i tidningarna kan vara olika sätt. Är det olika ritualer som gäller för människor i olika åldrar? Finns det situationer där det på ett naturligt och enkelt sätt är lätt att få kontakt med varandra, t.ex. på klassfester, discon eller fritidsgårdar?

Den föränderliga familjen

Det är många barn som delar Sixtens erfarenheter av att leva tillsammans med en av sina två föräldrar. Sixten är enda barnet. Livet med pappan är ganska stillsamt; de gör cykelutflykter och ser på TV. Tillvaron hos Sixten har sin motsats hemma hos Jonte, där det finns två föräldrar och massor av barn som skriker och stöjar.

* Diskutera olika sätt på vilket en familj kan se ut. Vad har

familjen för funktion? Oftast är det de vuxna familjemedlemmarna som bestämmer hur familjen ska organiseras. Barnen får acceptera familjebilden som den ser ut för tillfället. Kan man som Sixten vara med och utforma sin familjesituation – eller är det en önskedröm?

Bok och film

Filmen "Sixten" bygger på en bok av Ulf Stark. Boken är en kort och enkel berättelse för relativt ovana läsare. I boken beskrivs Sixten som en liten kille som går i någon av skolans första årskurser, medan Jonte är tre år äldre än Sixten. I filmen har ålderskillnaden mellan Sixten och Jonte tonats ned och Sixten har gjorts något äldre, också han går på mellanstadiet.

Filmen har dessutom utvidgats med en rad personer och situationer som inte finns i boken. Den blinde mannen med jourbutik och videouthyrning är tilldiktad för filmen, liksom flickan Emma. I boken spelar Sixten och Jonte sällskapsspel, i filmen ser de på videofilmer. Boken innehåller bara ett försök med kontaktannonserna, medan filmen innehåller ett nyskrivet avsnitt kring pappans födelsedag och kvinnan han möter på biografen.

Det som framför allt innebär ett problem när man förvandlar en bok till film är att gestalta personerna så att man får inblick i deras inre värld. I en bok är det lätt att låta läsaren ta del av personernas tankar och funderingar. Också på film förekommer ibland avsnitt där vi får lyssna till huvudpersonernas inre monolog, men filmens styrka är att man i bild mycket påtagligt kan presentera olika personer och beskriva rum och miljöer.

* Läs gärna boken som ligger till grund för filmen och fundera över vad som skiljer bok och film. Diskutera likheter och olikheter. Hur måste en text vara formulerad för att bli begriplig som en scen i en film?

* Samtidigt som filmen "Sixten" har premiär utkommer en utökad och omarbetad upplaga av boken som försetts med en bild ur filmen på om-slaget. Vad finns det för anledning till att man samordnar film och bok?

Författaren Ulf Stark

Ulf Stark är född 1944. Efter att ha arbetat med personalutbildning på Arbetsmarknadsstyrelsen i många år har han sedan 1984 kunnat arbeta som författare på heltid. Ulf Stark har till största delen ägnat sitt författarskap åt böcker för barn och ungdom. Han skriver roligt och underhållande om allvarliga saker. I hans böcker är föräldrarna ofta bräckliga nutidsmänniskor som hamnar i märkliga situationer. Barnen iakttar något resignerat sina föräldrar och försöker sedan efter bästa förmåga reda upp efter dem.

Ulf Stark har skrivit ett tiotal böcker för barn och ungdom, bilderböcker, småbarnsböcker och allåldersböcker. Mest känd är han kanske för boken "Därfinkar och dönickar" (1984), om den 12-åriga flickan Simone som kommer till en ny skola och blir tagen för pojke. Men boken handlar också om för-

hållandet mellan Simones mamma och dennes nya sambo, samt Simones morfar, som rymmer från sjukhuset för att dö hemma. "Därfinkar och dönickar" nådde en stor publik då den visades som TV-serie i sex 30-minutersavsnitt i Sveriges Television, Kanal 1, julhelgen 1988.

"Låt isbjörnarna dansa" (1986) handlar också om identitetsförvandlingar. Här tvingas 12-åriga Lasse att flytta med sin mamma till en ny sambo, en tand-läkare med ambitionen att förvandla Lasse till en intellektuell snobb. Boken filmades i Danmark 1989 av regissören Birger Larsen. Filmen distribueras i Sverige av Folkets Bio.

"Karlavagnen" (1989) berättar om de båda syskonen Matias och Linda, som tvingas flytta omkring med sin ständigt kringflackande mamma. En dag hamnar de i ett ärvt hus på landet där familjen råkar ut för en rad mystiska incidenter. Också "Karlavagnen" har filmats av den danske regissören Birger Larsen 1992. Filmen distribueras i Sverige av Sandrew Film.

"Min vän Percys magiska gymnastikskor" (1991) skildrar vänskapsför-hållandet mellan två unga grabbar i 50-talets Sverige: den tafatte och försiktige Ulf och hans tuffe kamrat Percy, som påstår att hans styrka sitter i hans gamla, smutsiga gymnastikskor. Ulf införskaffar skorna i utbyte mot en lådbil och sin brors pornografiska tidningar. Med skorna i sin ägo växer självförtroendet hos Ulf och han börjar förändras. "Min vän Percys magiska gymnastikskor" visades som TV-serie i två 60-minutersavsnitt i Sveriges Television, Kanal 1, i februari 1994.

Om vänskapen mellan två unga grabbar och hur deras relation påverkas när den ene pojken far plötsligt avlider, har Ulf Stark berättat i novellen "Sista natten", publicerad i antologin "Skräckkammaren" (1986). Novellen har legat till grund för Anders Gustafssons kortfilm "I natt går jorden under" (1994). Filmen distribueras av Folkets Bio.

Ulf Stark har även skrivit manus till Rumle Hammerichs 60 minuter långa novellfilm "Hunden som log" (1989), en bitterljuv historia om fem kompisar i de tidiga tonåren och deras sista sommar tillsammans. Filmen distribueras av Folkets Bio.

Ulf Stark och Rumle Hammerich har också samarbetat kring "Fasad-klättraren", en TV-serie i tre avsnitt om 60 minuter vardera som visades i Sveriges Television, Kanal 1, i september och oktober 1991. "Fasadklättraren" berättar om den 17-åriga ungdomsbrottslingen Phillip som under en fängelsevistelse finner en fadersfigur i storförbrytaren Larsson. Våren 1994 filmade Rumle Hammerich ännu ett manus av Ulf Stark, barnboken "Kan du vissla Johanna" (1992), även den för Sveriges Television, Kanal 1.

Mer att läsa

Boken "Sixten" av Ulf Stark är utgiven av Bonniers Juniorförlag 1989.

En utökad och omarbetad upplaga av boken, baserad på de tillägg och förändringar som gjorts i filmversionen, har utgivits hösten 1994.

Ulf Starks författarskap presenteras i en essä av Kerstin Stjärne i översikts-verket "De skriver för barn och ungdom – Svenska nutidsförfattare L-Ö", utgivet av Bibliotekstjänst 1990. Ulf Starks texter behandlas också av Ulla Lundqvist i "Tradition och förnyelse – Svensk ungdomsbok från sextio- till nittio-tal", Rabén & Sjögren 1994, där framför allt de båda böckerna "Därfinkar och dönickar" och "Låt isbjörnarna dansa" analyseras.

För den som söker stoff till en diskussion om hur bok blir film rekommenderas skrifterna "Inte bara Emil", utgiven av Svenska Filminstitutet 1991, som består av en samling artiklar som från olika håll belyser frågor kring filmad barn- och ungdomslitteratur.

I en artikel, kallad "Mellan barndom och vuxenhet", publicerad i den filmpedagogiska tidskriften Tusen och en Film 1994:2, presenterar Pia Huss de båda filmerna "Sixten" och "I natt går jorden under". Artikeln omfattar bl.a. intervjuer med författaren Ulf Stark och filmregissören Catti Edfeldt.

Produktionsuppgifter

Regi – Catti Edfeldt
Produktion – Svensk Filmindustri,
med stöd av Svenska Filminstitutet, Sverige 1994
Producent – Waldemar Bergendahl
Biträdande producent – Kerstin Bonnier
Filmkonsulent – Bitte Eskilson, Svenska Filminstitutet
Manuskript – Ulf Stark,
fritt efter sin egen roman "Sixten" (Bonniers Juniorförlag,
1987)
Manusbearbetning – Catti Edfeldt
Foto – Rolf Lindström
Klippning – Christer Furubrand
Ljud – Wille Peterson-Berger, Jean-Frédéric Axelsson, Anders Hörling
Scenograf – Lasse Westfelt
Kostym – Carina Dalunde
Maskör – Kjell Gustavsson
Originalmusik – Björn Isfält
Musik i urval – Nino Rota,
musik ur filmerna "La Strada" och "La Dolce Vita"

I rollerna

Sixten Aronsson – Peter Viitanen
Benny Aronsson, Sixtens pappa – Hans Henriksson
Jonte – Jonas Magnusson
Emma – Marie Thulin
Anna (Dancing Feet) – Ing-Marie Carlsson
Bobbo – Kalle Stridbeck
Arne – Erik Lagerström
Mikael Burfos – Magnus Johansson
Äldre kille – George Ahl
Skolfröken – Anna-Lena Brundin

Blind Sven – Magnus Nilsson
Emmas mamma – Anna Carlsten
Expedi i blomsterhandel – Maria Bolme
Tvättmaskinsreparatör – Niklas Hald
Brevbärare – Toni Wilkens
Dam på bio – Britt Söderholm
Biokassörskan Ulla-Britta Chrusong
Kund – Viktor Brobacke

Tekniska uppgifter

Speltid – 78 minuter
Längd – 2.138 meter
Format – Vidfilm (1:1:66)
Ljudsystem – Dolby Stereo
Censur – Barntillåten
Svensk premiär – 16 september 1994

Distribution

Svensk Filmindustri
117 88 Stockholm
Telefon 08-658 75 00
Telefax 08-658 37 04

Filmhandledningar ges ut av Svenska Filminstitutet, Film & Publik, Box 27 126, 102 52 Stockholm.
De publiceras i tidskriften Zoom. Filmhandledningar kan beställas mot porto- och exp.avgift.
Till vissa filmhandledningar finns en studiekassett med utdrag ur filmen (150 kr inkl moms + porto).

www.sfi.se/skolbio